

บทที่ 7

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลจากการศึกษา

ประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์จากผึ้งพื้นเมือง 3 ชนิดได้แก่ ผึ้งมัม ผึ้งหลวง ผึ้งโพรง มาเป็นเวลานานแล้ว ผึ้งที่นิยมเลี้ยงได้แก่ ผึ้งโพรงโดยการเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติ แบบกึ่งธรรมชาติและแบบสมัยใหม่ ผึ้งโพรงเป็นผึ้งที่ให้ผลผลิตน้ำผึ้งต่อรังต่ำ และมีพฤติกรรมชอบหนีรังเสมอ ๆ ประโยชน์จากผึ้งที่เลี้ยง นอกจากจะได้ผลผลิตโดยตรงจากรังอันได้แก่ น้ำผึ้ง ไขผึ้ง ผึ้งแม่รังและรังผึ้ง อาหารตัวอ่อน เกสรดอกไม้แล้ว ผลผลิตทางอ้อมจากแมลงชนิดนี้มีความสำคัญแก่เศรษฐกิจของประเทศได้แก่ การผสมเกสรให้แก่พืชชนิดต่าง ๆ ซึ่งเป็นการช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของพืชชนิดต่าง ๆ ให้สูงขึ้น รัฐบาลจึงสนับสนุนให้มีการเลี้ยงผึ้งโดยส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ซึ่งผึ้งพันธุ์เป็นผึ้งพื้นเมืองของทวีปยุโรปและแอฟริกาที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงเป็นอุตสาหกรรมในท้องที่ภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งที่มีอาหารผึ้งพอเพียงที่จะรองรับกิจกรรมการเลี้ยงผึ้งได้เป็นอย่างดี การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในหีบเลี้ยงสมัยใหม่ในภาคเหนือของประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การเลี้ยงด้วยวิธีการแบบตะวันออก (ซึ่งไม่ได้ศึกษาในที่นี้) และการเลี้ยงด้วยวิธีการแบบตะวันตก

ในการศึกษาต้นทุนการผลิตของผลผลิตจากผึ้งเลี้ยงภายในระยะเวลา 1 ปี ได้คัดเลือกฟาร์มผึ้งที่ทำ การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในหีบเลี้ยงมาตรฐานของแลงส์หรือทจำนวน 3 แห่ง ผลจากการศึกษาปรากฏว่า ฟาร์มเลี้ยงผึ้งแต่ละแห่งซึ่งมีวิธีการเลี้ยงผึ้งและการจัดการ ขูดหีบเลี้ยงและอุปกรณ์การเลี้ยงผึ้งที่ใช้ในฟาร์ม โครงสร้างของเงินลงทุนในกิจการ และส่วนประกอบของต้นทุนแตกต่างกัน จะมีผลให้ต้นทุนการผลิตของผลผลิตจากผึ้งเลี้ยงต่อ 1 รังแตกต่างกัน ดังนี้

1. ลังวน-เผ่าไทยฟาร์มผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทำการเลี้ยงผึ้งและขยายรังเพื่อผลิตน้ำผึ้ง มีต้นทุนการผลิตของผลผลิตจากผึ้งต่อ 1 รัง 2,276.92 บาท ซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละของต้นทุนการผลิตต่อรายได้รวม 58.4 มีอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนร้อยละ 74.56 ต่อปี

2. แล้งฟาร์มผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทำการเลี้ยงผึ้งและขยายรัง เพื่อผลิตน้ำผึ้ง มีต้นทุนการผลิตของผลผลิตจากผึ้งต่อ 1 รัง 2,741.77 บาท ซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละของต้นทุนการผลิตต่อรายได้รวม 83.6 มีอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนร้อยละ 23.98 ต่อปี

3. ฟาร์มผึ้งมังกร อำเภอสารภี จังหวัดลำพูน ทำการเลี้ยงผึ้งและขยายรังเพื่อผลิตน้ำผึ้ง มีต้นทุนการผลิตของผลผลิตจากผึ้งต่อ 1 รัง 1,664.75 บาท ซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละของต้นทุนการผลิตต่อรายได้รวม 68.1 มีอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนร้อยละ 46.72 ต่อปี

การที่อัตราส่วนร้อยละของต้นทุนการผลิตของผลผลิตจากผึ้งเลี้ยงต่อรายได้รวมของผู้เลี้ยงผึ้งทั้ง 3 แห่งแตกต่างกัน มีสาเหตุเนื่องจาก

- อัตราค่าจ้างแรงงานสูง
- จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงผึ้งมาก
- จำนวนรังผึ้งที่นำมาเก็บเกี่ยวผลผลิตต่ำ
- ปริมาณผลผลิตที่ได้จากรังผึ้งต่ำ

จากการเปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนผลิตผลผลิตจากผึ้งเลี้ยงของฟาร์มผึ้งทั้ง 3 แห่ง กับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ทั่วไปของธนาคารพาณิชย์ พบว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนของฟาร์มผึ้งทั้ง 3 แห่งสูงเป็นที่น่าพอใจ และถ้าสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้อีกก็จะทำให้กำไรสูงขึ้น อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนก็จะสูงขึ้นด้วย

ภาวะการค้าและปริมาณการผลิตน้ำผึ้งของประเทศไทย ปัจจุบันปริมาณการผลิตน้ำผึ้งในประเทศไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในประเทศ จึงมีการสั่งซื้อน้ำผึ้งจากต่างประเทศประมาณปีละ 1.2 - 2.9 ล้านบาท อย่างไรก็ตามน้ำผึ้งที่ผลิตได้ในประเทศบางส่วนได้มีการส่งออกไปจำหน่ายในประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนภาวะการค้าน้ำผึ้งภายในประเทศส่วนใหญ่เป็นการขายปลีกให้แก่ผู้บริโภคโดยชาย ๓ ที่ฟาร์มของผู้ผลิตหรือผ่านพ่อค้าคนกลาง น้ำผึ้งที่ผลิตในประเทศและขายส่งให้แก่ผู้ประกอบการมีเพียงเล็กน้อย เพราะส่วนใหญ่สั่งซื้อจากต่างประเทศเนื่องจากมีราคาถูกกว่า

ปัญหา และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาต้นทุนการผลิตของผลผลิตจากผึ้งเลี้ยงในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่าการเลี้ยงผึ้งพันธุ์เพื่อผลิตน้ำผึ้งของเกษตรกรทางภาคเหนือ เป็นอาชีพที่ให้ผลตอบแทนจากการลงทุนสูง เป็นที่น่าพอใจ แต่อย่างไรก็ตามการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ดังกล่าว เพื่อให้เป็นอุตสาหกรรมนั้นประสบปัญหาหลายประการ และมีผลทำให้ต้นทุนการผลิตของผลผลิตจากผึ้งเลี้ยงต่อรังสูง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของอาชีพนี้ ปัญหาต่าง ๆ พอจะสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านเงินลงทุน

ก. เงินลงทุนครั้งแรกสำหรับการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์จะต้องลงทุนในครั้งแรกสูงมาก ได้แก่ การซื้อรังผึ้ง อุปกรณ์การเลี้ยงผึ้ง อุปกรณ์ผลิตน้ำผึ้ง ดังนั้นจึงเป็นปัญหาสำหรับผู้คิดจะเริ่มเลี้ยง เนื่องจากว่าหากไม่มีเงินทุนเพียงพอแล้วก็จะไม่สามารถดำเนินการได้

ข. เงินลงทุนในระหว่างที่ยังไม่ได้ผลผลิต ผู้เลี้ยงผึ้งในภาคเหนือจะเก็บเกี่ยวน้ำผึ้งซึ่งในปีหนึ่ง ๆ ทำได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ในระหว่างประมาณ 3 เดือนตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ในช่วงเวลาที่เหลืออีก 9 เดือน ผู้เลี้ยงจะต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อเลี้ยงดูผึ้งได้แก่ ค่าน้ำตาล ค่าแรงงาน ตลอดจนการขยายการลงทุนโดยการเตรียมอุปกรณ์ในการเลี้ยงผึ้งเพิ่มขึ้นเพื่อเตรียมตัวสำหรับรังผึ้งที่ขยายจำนวนมากขึ้น ดังนั้นในช่วงเวลาดังกล่าว ผู้เลี้ยงผึ้งจะต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก ซึ่งถ้าหากว่าเงินทุนมีไม่เพียงพอในช่วงนี้แล้วอาจทำให้การดำเนินงานหยุดชะงัก และมีผลต่อการขยายตัวของกิจการ การแก้ปัญหาของผู้เลี้ยงผึ้งบางรายก็คือ หลังจากฤดูเก็บน้ำหวานผ่านไปแล้วประมาณเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป ผู้เลี้ยงผึ้งจะไม่เอาใจใส่ดูแลผึ้ง ทั้งนี้เพื่อลดค่าน้ำตาล ค่าใช้จ่ายช่วยต้านแรงงานจนกระทั่งถึงเดือนตุลาคม ผู้เลี้ยงจะเริ่มเลี้ยงดูผึ้งให้แข็งแรง แต่วิธีนี้อาจประสบปัญหาคือ ผึ้งแข็งแรงไม่ทันกับช่วงฤดูเก็บน้ำหวานทำให้เสียโอกาสในการสดเก็บน้ำผึ้งได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ

ก. สำหรับผู้ที่สนใจจะเลี้ยงผึ้งพันธุ์ การลงทุนในครั้งแรกควรเริ่มจากการเลี้ยงผึ้งด้วยจำนวนรังที่ไม่มากก่อน ซึ่งอาจจะเป็นเพียง 2-3 รัง หลังจากนั้นจึงค่อยทำการขยายจำนวนรังเพิ่มจำนวนมากขึ้น

ข. ในช่วงระยะเวลาที่ผู้เลี้ยงไม่สามารถเก็บเกี่ยวน้ำผึ้งจากรังผึ้งได้ ผู้เลี้ยงผึ้งอาจผลิตผลผลิตประเภทอื่นจากรังผึ้งนอกเหนือไปจากน้ำผึ้ง อันได้แก่ อาหารตัวอ่อน ผึ้งแม่รังและรังผึ้ง เกสรดอกไม้ ฯลฯ เพื่อเป็นรายได้ซึ่งจะนำมาช่วยลดต้นทุนการผลิต และในขณะที่เดียวกันได้เงินสดมาใช้หมุนเวียนในระหว่างที่ยังไม่มีรายได้จากผลผลิตหลัก

ค. รัฐบาลอาจช่วยลดต้นทุนในการผลิตของผู้เลี้ยงผึ้งลงได้บ้าง โดยการให้โควตาน้ำตาลแก่ผู้เลี้ยงผึ้ง โดยขายในราคาต่ำกว่าท้องตลาด

2. ปัญหาด้านการตลาด

ผู้เลี้ยงผึ้งส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหาด้านการตลาดเกี่ยวกับน้ำผึ้ง เนื่องจาก

ก. ตลาดน้ำผึ้งในประเทศไทยยังแคบ เนื่องจากปริมาณการผลิตในประเทศมีไม่มากนัก ค่านิยมของคนไทยเกี่ยวกับน้ำผึ้ง ซึ่งคิดว่าน้ำผึ้งเป็นยา และมีราคาแพง การบริโภคจึงอยู่ในวงจำกัด นอกจากนี้ตลาดน้ำผึ้งยังจำกัดอยู่เฉพาะผู้บริโภครายย่อย ซึ่งบริโภคน้ำผึ้งคราวละจำนวนไม่มาก สำหรับอุตสาหกรรมที่ใช้น้ำผึ้งเป็นวัตถุดิบมักจะสั่งซื้อน้ำผึ้งจากต่างประเทศ เพราะมีราคาถูกกว่า

ข. น้ำผึ้งที่ได้จากผึ้งเลี้ยงยังไม่เป็นที่นิยมบริโภคของคนโดยทั่วไป เพราะผู้บริโภคยังเข้าใจว่าน้ำผึ้งที่ได้จากผึ้งเลี้ยงไม่ใช่ น้ำผึ้งที่ได้จากน้ำหวานของดอกไม้ แต่ได้จากการเลี้ยงด้วยน้ำตาล

ค. ราคาน้ำผึ้งในท้องตลาดสำหรับน้ำผึ้งที่ผลิตในประเทศแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ น้ำผึ้งแท้กับน้ำผึ้งปนน้ำตาลหรือสารอื่น ๆ ที่ให้ความหวานซึ่งเป็นน้ำผึ้งที่ผ่านขบวนการผลิตอย่างไม่ถูกต้อง น้ำผึ้งแท้จะมีราคาแพงกว่าน้ำผึ้งปลอมปน ซึ่งมีผลทำให้น้ำผึ้งแท้ถูกแย่งส่วนของตลาดไป

นอกจากนี้ น้ำผึ้งแท้ที่ผลิตในประเทศจะมีราคาสูงกว่าน้ำผึ้งแท้ที่สั่งเข้ามาจากต่างประเทศ ถึงแม้ว่าน้ำผึ้งที่นำเข้ามาจากต่างประเทศจะต้องเสียภาษีสูงก็ตาม เนื่องจากปริมาณน้ำผึ้งในตลาดโลกมีมาก ประเทศผู้ผลิตน้ำผึ้งเพื่อส่งออกสามารถผลิตได้ปริมาณมาก ๆ ทำให้ต้นทุนในการผลิตน้ำผึ้งต่ำ ราคา น้ำผึ้งที่ส่งออกไปจำหน่ายประเทศต่าง ๆ จึงมีราคาถูก

ข้อเสนอแนะ

ก. ผู้เลี้ยงผึ้งควรพยายามลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มปริมาณการผลิต อันจะส่งผลทำให้น้ำผึ้งมีราคาถูกลง บุคคลทั่ว ๆ ไปสามารถหาซื้อ มาบริโภคได้ ทำให้ตลาดน้ำผึ้งกว้างขวางมากขึ้น นอกจากนี้ควรส่งเสริมการบริโภคน้ำผึ้งในรูปแบบของอาหาร และเครื่องดื่ม เพื่อให้มีการบริโภคอย่างแพร่หลาย เช่น การบรรจุขวดในรูปของน้ำอัดลม การบรรจุกระป๋อง หรือกล่องในรูปแบบของนม หรือทำในรูปแบบของแยมทาขนมปัง เป็นต้น

ข. หน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องในเรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ควรเข้มงวดในเรื่องการผลิตน้ำผึ้งให้ได้มาตรฐาน

ค. หน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของผู้เลี้ยงผึ้ง ควรมีการกำหนดราคากลางสำหรับน้ำผึ้งที่ผลิตได้ในประเทศ เพื่อลดปัญหาการแข่งขันในด้านราคา

3. การเลี้ยงผึ้งได้จำนวนรังผึ้งที่จะนำไปเก็บน้ำผึ้งและปริมาณน้ำผึ้งที่เก็บเกี่ยวจากรังผึ้งต่ำ

การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในปัจจุบันนี้ได้ผลผลิตในปริมาณต่ำ ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุดังนี้

ก. ผู้เลี้ยงผึ้งขาดความรู้ เทคนิคการจัดการกับรังผึ้ง ผู้เลี้ยงผึ้งส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดการและหาวิธีปฏิบัติดูแลรังผึ้งเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากขาดความรู้ความชำนาญในการเลี้ยงที่ถูกวิธี ขาดข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัวในการดำรงชีวิตและพฤติกรรมของผึ้งในแหล่งที่มีอาหารของผึ้งตามธรรมชาติ จึงทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่

ข้อเสนอแนะ หน่วยงานของรัฐบาลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้ง ควรขยายการฝึกอบรมวิธีการเลี้ยงผึ้งให้แก่ เกษตรกร และผู้สนใจให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยที่มีความชำนาญในเรื่องการเลี้ยงผึ้ง ตลอดจนมีแหล่ง

ที่จะให้ข้อมูลในเรื่องนี้อย่างพอเพียงแก่ผู้เลี้ยงผึ้ง และประชาชนผู้สนใจโดยทั่วไปเพื่อที่จะศึกษาค้นคว้าได้

ข. การขาดแคลนข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่ง ชนิด ปริมาณของพืชมงคลของผึ้ง เนื่องจาก น้ำผึ้งที่ผลิตโดยเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งทางภาคเหนือของประเทศไทย ได้มาจาก น้ำหวานของดอกลิ้นจี่ และลำไย ซึ่งจะบานเพียง 2-3 เดือนเท่านั้น และช่วงระยะเวลาการ บานของดอกลิ้นจี่ และลำไยก็มีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนในแต่ละปี การเปลี่ยนแปลงช่วง ระยะเวลาการบานของดอกไม้ทั้ง 2 ชนิดนี้ เพียงไม่กี่วันก็มีผลต่อปริมาณการผลิตน้ำผึ้งเป็น จำนวนหลายพันกิโลกรัม โดยเฉพาะในช่วงปีที่ทำการศึกษาดอกลิ้นจี่ และลำไยบานพร้อมกัน และดอกลำไยซึ่งในทุกปีจะบานไปจนถึงต้นเดือนเมษายน มาในปีนั้นบานถึงปลายเดือนมีนาคม เท่านั้น มีผลทำให้น้ำผึ้งจากดอกลำไยที่ผลิตได้มีปริมาณต่ำ

ข้อเสนอแนะ ควรมีหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบทำวิจัย เพื่อศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่ง ชนิด ปริมาณของพืชมงคลของผึ้ง เพื่อเกษตรกรจะสามารถ เก็บน้ำหวานได้ตลอดปี นอกจากนี้จะจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่ง ชนิดปริมาณของพืชมงคลของผึ้ง แล้ว ควรมีโครงการปลูกต้นไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ และในขณะเดียวกันก็ให้น้ำหวานด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศและผู้เลี้ยงผึ้งด้วย

ค. โรคและศัตรูผึ้ง ผึ้งที่เลี้ยงในหีบเลี้ยงโดยทั่วไปมักจะประสบปัญหาเรื่อง โรคและศัตรูของผึ้ง เนื่องจากสภาพภายในหีบเลี้ยงเป็นที่เก็บอาหาร และเป็นที่อยู่อาศัยของ ตัวอ่อน ขณะเดียวกันการแพร่ระบาดของโรคผึ้งสามารถระบาดติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว ผู้เลี้ยงผึ้งส่วนใหญ่มักประสบปัญหาเหล่านี้ทำให้ปริมาณรังผึ้งลดลงอย่างรวดเร็ว และได้ผลผลิต ไม่เต็มที่

ข้อเสนอแนะ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ ควรออกกฎหมาย ข้อบังคับว่า ผู้เลี้ยงผึ้งทุกคนต้องจดทะเบียนจำนวนรังผึ้งที่ตนมีอยู่กับหน่วยงานราชการ เพื่อที่จะ สามารถทราบจำนวนรังผึ้งทั้งหมดและควบคุมการระบาดของโรคต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ผึ้งจาก ต่างประเทศที่ส่งเข้ามาเลี้ยงในประเทศ จะนำเข้ามาได้เฉพาะผึ้งที่มาจากประเทศที่ออกบัตร ปลอดโรคให้แก่ผึ้งนั้นเท่านั้น

4. ยาฆ่าแมลง ผู้เลี้ยงผึ้งส่วนใหญ่อาจประสบปัญหาการสูญเสียรังผึ้งเป็นจำนวนมาก ๆ โดยเฉพาะในช่วงฤดูก่อนการเก็บน้ำหวานและในฤดูเก็บน้ำหวาน เนื่องจากผึ้งถูกยาฆ่าแมลง เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้เลี้ยงที่เคลื่อนย้ายรังผึ้งไปตั้งในแหล่งที่มีการใช้ยาฆ่าแมลง และความเป็นอิสระในการใช้ยาฆ่าแมลงของเกษตรกรชาวสวนชาวไร่ ซึ่งส่งผลทำให้ปริมาณน้ำผึ้งที่เก็บได้มีจำนวนน้อยลง

ข้อเสนอแนะ ก่อนเคลื่อนย้ายรังผึ้งไปตั้งในท้องที่ใด ๆ ผู้เลี้ยงผึ้งควรสอบถามจากเจ้าของสวน หรือผู้ดูแลสวนว่ามีการใช้ยาฆ่าแมลงในบริเวณนั้นหรือไม่ นอกจากนี้ก็ควรขอความร่วมมือจากเจ้าของสวนหรือผู้ดูแลสวนว่า ก่อนจะใช้ยาฆ่าแมลงควรแจ้งให้ผู้เลี้ยงผึ้งทราบเพื่อที่จะสามารถเคลื่อนย้ายรังผึ้งออกจากบริเวณนั้น ๆ ได้ทันเวลา เป็นการป้องกันความสูญเสียจำนวนรังผึ้ง นอกจากนี้ควรมีหน่วยงานของรัฐออกกฎหมายควบคุมการใช้ยาฆ่าแมลงของชาวสวนชาวไร่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย